

אשה הסופרת ספה"ע, האם עדיף שתמוע מלברך

א. מצות ספירת העומר בזמנינו מה"ת או מדרבנן

נצטוונו מה"ת לספור מ"ט יום מיום הבאת העומר שהוא יום ט"ז בניסן, שנאמר (ויקרא פכ"ג, פס' טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה".

ונח' הראשונים האם מצוה זו נוהגת מה"ת דוקא בזמן שהבית המקדש קיים או אף בזה"ז. והכרעת ה**השו"ע** (סי' תפט סע' א) שהוא מדרבנן. וכן נקטין בעיקר כמ"ש המ"ב (סי' יד וסי' כה). ומ"מ דעת הרמ"א (שם סע' ד) דחיי' לכתחלה לדעת הסוברים שהיא מדאורי' [עיי' במ"ב שם ס"ק כח], ועיי' עוד מזה בגליון קפ"א.

ויש לדון האם נשים חייבות במצוה זו. ואם נימא דפטורות האם רשאיות להחמיר ע"ע לספור ולברך על הספירה.

ב. חיוב נשים במ"ע שהזמן גרמא

והנה לכאורה י"ל דצויה במצוה זו היא מצוה שהזמן גרמא. ואיתא ב**ש"ס קידושין** (ט"ט) ד"כ כל מצוה עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות. ו"ל דמצינו דה"ה (ברכת המצות עמי' לא טור ב הוצאה אבן ישראל) שכתב שהיינו טעמא לפי שהאשה משועבדת "לבעלה" לעשות צרכיו. וכן הוא בכל בו (מובא בכ"מ סי' נו). ובאור שמח (טומאת צרעת פ"א) כתב כי משועבדת היא "או לאב או לבעל". [ועיי' בתורה תמימה (שמות פ"ג אות מב) שתמה על הטעם שנתן האבודרהם, דלפי' פניות ואלמנות וגרושות תתחייבה במ"ע שהז"ג, ולא שמענו חידוש כזה מעולם. ועיי' עוד באור שמח (שם) שכתב עיי' טעם הנ"ל דיתכן דדוקא מי"ע שאין לקיימה ע"י שליח פטורות. ובמהר"ש"ם (ח"א סי' יד ד"ה אבל) ר"ל עפ"י שנשים חייבות במ"ע שהז"ג דשב ואל תעשה. אולם המ"ב (סי' נו) כתב שאין לעשות נ"מ מהטעמים אלו. ועיי' בשו"ת מושיב (מ"ל ק"ח סי' סא)].

ג. האם ספה"ע הוי מ"ע שהזמן גרמא

והנה בקידושין (ג: -לד:) שנינו איזוהי מצוה עשה שהזמן גרמא סוכה ולולב שופר וציצית ותפילין ע"כ. ולכאורה ה"ה ספירת העומר בכלל מ"ע שהז"ג. וכן מבואר ברמב"ם (תמידין ומוספים פ"ו הכ"ה) וברס"ג (עשה כא).

מיהו עיי' ברמב"ן (קדושין ל: ד"ה רמ"ג וי"ד) שכתב על הא דאמרן שם איזוהי מצוה עשה שלא הזמן גרמא מזוהי מעקה אבידה ושילוח הקן. דה"ה ספירת העומר.

אלא דדבריו צ"ע דאמאי יחשב למ"ע שהזמן אינה גורמת לה. וכן באבנ"ז (סי' שפד) כתב שבדברי הרמב"ן הם פלאים ושכן מצינו בזה (פי' תצוה ד' קפג). דנשים פטורות מספירת העומר. ובדברי מלכיאל (ח"ב סי' ה) כתב דפשוט שיש בדברי הרמב"ן ט"ס ושייך שם מקודם גבי מ"ע שהז"ג. [אולם עיי' בשיטת הקדמונים (בי"ק עמי' שלד) בשם המהר"ם הלואה (קידושין כ"ט) שהביא בלא הרמב"ן דחייבות בספירה וכמבואר בחי' הנ"ל, וביאר דא"ע שהעומר תלוי בזמן מ"מ המספר אינו תלוי אלא במעשה הקרבה. ועיי' משי"כ בזה במקראי קדש (פסח ח"ב סי' סז אות ב)]. וכן פסקו המ"א (סי' תפט ס"ק א) והמ"ב (סי' תפט ס"ק א) דספירת העומר בכלל מ"ע שהז"ג.

ד. פטור נשים ממצוה עשה שהז"ג שחיבה מדרבנן

אולם שנינו בברכות (ב:) דנשים חייבות בתפלה דרמתי ניהו, והקשו שם מאי קמ"ל, ויישובו דמהו דתימא הואיל וכתוב בה (תהלים פ"ה) ערב וקרב וצהריה כמצוה עשה שהזמן גרמא דמי קמ"ל, ע"כ. והנה רש"י (שם ד"ה הכי גרסין תפילה) אינו גורס "מהו דתימא הואיל וכתוב בתה"י לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע כמצוה עשה שהזמן גרמא דמי קמ"ל", שהרי תפלה דרבנן היא ומאי מ"ע שייכי בה. אולם תוס' (שם ד"ה בתפילה) דחו דבריו דשייך לומר כן אף במצוה דרבנן וכמו שמצינו לגבי הלל דבמצוה עשה שהז"ג דרבנן היא וע"כ נשים פטורות.

ועיי' בראש השנה (ס"ט) שביאר דס"ל לרש"י דבמצוה דרבנן אפי' שהזמן גרמא נשים חייבות (ועיי' שתי"ך קושית התוס' על רש"י מהלל, דשאני התם שהוא מדברי קבלה וכדברי תורה דמי). וכן בצל"ח (על רש"י שם) ובתורה לשמה (שאלה קסב ד"ה והנה) למדו דעת רש"י שבמצוה רבנן שהז"ג נשים חייבות ודלא כתוס', וכ"כ בבנין שלמה (ח"ב ס"ס מז), ועיי' בא"ח סי' קט) שצירף דעת רש"י להלכה. ושוי"מ בגבוותא (פמ"ח ד"ה ואמר ר"י בן לוי) שכתב שנשים חייבות במצוה עשה דרבנן, דכיון דל"ת שיש בו מלקות האשה חייבת בהן בין שהז"ג בין שאין הז"ג, וא"כ כ"ש במצוה של דבריהם שיש בהם חיוב מיתה שאין חילוק בין מ"ע שהז"ג ובין אין הז"ג. ולפי הסוברים דבמצוה עשה שהזמן גרמא שהן מדרבנן נשים חייבות, שמא ה"ה בספה"ע דחייבות (לדעת רוב הראשונים הנ"ל הסוברים דספה"ע בזה"ז מדרבנן). ואפשר דספירת העומר שיעקרו מה"ת פטורות ד"ל דכעין דא"י תיקנו [אולם לפי הגבורות ה' הנ"ל נראה דאין לחלק]. ובלי"ה עיי' בפמ"ג (סי' תכב א"א סי' ק) שכתב דלעולם י"ל דרש"י מודה לתוס'. וכ"כ המגן גיבורים (סי' ע אות א) וכן הוא בגרי"ם לרס"ג (עשה ב' רמ"ג טור א), ועיי' בא"ח א"כ ביאר דברי רש"י. ועיי' במ"א (סי' תכב ס"ק ה), בטו"א (מגילה ד. ד"ה ויש לעיין) ובמ"ב (סי' ק ס"ק ד וביאור הלכה ד"ה הלל) שפסקו שנשים פטורות אף ממ"ע שהז"ג.

ה. להחמיר על עצמן לספור ספירת העומר

ולפי הנ"ל נשים פטורות ממצוה ספירת העומר דהרי מ"ע שהז"ג היא. וכן פסקו המ"א (סי' תפט ס"ק א) והמ"ב (שם ס"ק א). אלא דעיי' במ"א (שם) שכתב שמי"מ נשים שו"ו עליהן חובה לספור ספירת העומר. ובגרי"ז (סי' תפט אות א) כתב שבמקצת מדינות שמו הנשים מצוה זו עליהם חובה. ובערוה"ש (שם אות ד) הביא שהנשים נהגו לברך ככל מ"ע שהז"ג.

אולם במנ"ח (מצוה שו אות ד) תמה על המ"א, דזה הוא דבר חדש דנשים אם קיבלו עליהם לעשות מ"ע שהם פטורין יתחייבו מפני דשויה עליהן חובה, ולא ראיתי כן בשום מקום, וכן יש דעות דאסור להו לעשות מ"ע שהז"ג, ולכיו"ע אינו מצוה כלל והיאך ישו ע"י המצוה חובה עליהן, ע"כ. וכן בנזירות שמשון (שם) כתב דרק בדבר שיש מוח' א"י נשים חייבות י"ל דחייבו עצמן (כמו שמצינו לעיין בפלת ערביה ואכילת פת בסעודה השלישית), משא"כ בספה"ע דליכא פלוגתא בזה.

ובאמת מה שכתב המנ"ח שלא מצינו דשויה עליהן מ"ע שהז"ג חובה, עיי' בתשובת רע"א (השטות לס"א) שכתב דרוב נשים ידון מחמתירין לעצמן וזהירות וזהירות לקיים רוב מ"ע שהז"ג וכי' והוי קביבלו עליהן, עכ"ל. וכ"כ בהגהות רע"א (סי' תכז) בשם תש' בשמי' ראש. וכן מצאנו בא"א מבוטשטש (סי' תקפט סע' א) שהנשים שוויו חוב ע"ע לשמוע שופר, וכ"כ הח"א (כלל קמא אות ז). ובגן אישי (נצבים אות יז) כתב שרוב הנשים קבעו מצוה שופר עליהם חובה וסיים דלכן האשה שנהגה בכך כמה שנים נעשה עליה חוב, ע"כ וכן נקט בתורה לשמה (שאלה קעב).

ומה שכתב שלכיו"ע מה שהן מקיימות אינה מצוה כלל, עיי' בגליון ע"ד דהארכנו בענין זה והבאנו בס"ד דא"ע דיש ראשונים הסוברים כן, מ"מ דעת רוב הראשונים והאחרונים שיש להם "קיום מצוה". ושוי"מ שכן תירץ דעת המ"א בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' א ד"ה ולדבר זה), ודו"ק.

ולמעשה עיי' במ"ב (סי' א) שהביא דברי המ"א, ושוב כתב דכמדומה דבמדינותינו לא נהגי נשי כלל לספור. ועיי' בשלמת חיים (סי' שכט) שכתב ששופר לא הוי כספה"ע שקבלו עליהן חובה, כיון שבמה שאינו בידן לא קיבלו עליהן חובה. ועיי' בשבט הלוי (ח"ח סי' קמז).

ומ"מ כ"ז לדעת הרמ"א (סי' תקפט סע' א) ועיי' סי' יז סע' ב) שפסק כדעת ר"ת (קידושין לא. ד"ה דלא) שהנשים מברכות על מ"ע שהז"ג. אולם לפי הנהגות כהשו"ע (סי' תקפט סע' א) שפסק כדעת הרמב"ם (ציצית פ"ג ה"ט) שנשים אינן מברכות על מ"ע שהז"ג, גם בני"ד עליהן להימנע מלברך. וכ"כ בברכ"י (סי' תפט).

ו. לחוש לשמא ישכחו לספור

והנה ברב פעלים (א"ח ח"ב סי' לב ד"ה מיהו נ"ל להוכיח) כתב דמי שאינו יכול לקיים מצוה בכשעור, וכגון שאינו יכול לאכול אל חצי זית מצה, איכא קצת מצוה בחצי שיעור, והוכיח כן ממה דלא חששו בספה"ע שמא ישכח לספור יום א' ואז כל ברכותיו שירך יהיו לבטלה, וא"כ דאיכא קצת מצוה בחצי שיעור, ולכן אין ברכותיו לבטלה כיון דעשה קצת מצוה, ונהי דלכתחילה לא מברך על מקצת, הנה בדיעבד לא הוי ברכותיו לבטלה. [ועיי' משי"כ בזה בגליון קפ"א].

ולדבריו אף אם נימא דיש לחשוש בנשים משום שכחה, אכתי משום כך אין להן להימנע מלספור בברכה, דאף אם ישכחו לא יהיו ברכותיהן לבטלה.

אלא דעיי' בחי"ד"א בספרו מורה באצבע (סי' א אות ר"ה) שכתב דאם ידכח יום אחד יהיו כל הברכות מלילות שעברו לבטלה. ולפי"ז אפשר דיש לחוש בנשים שמא ישכחו לספור ויהיו ברכותיהן לבטלה.

אולם המ"ב (סי' תפט ס"ק א) צדד דלא יברכו מטעם דודאי יטעו ביום אחד, וכמ"ש השולחן שלמה (סע' תפט אות א). ומשמע דמשום שכחה לא חייש. [ועיי' בשלחן שלמה שכתב "ודאי יטעו ביום ולא יודעין הדין ועוד דהא אינה מבינה מה היא סופרת ובה מאד צריך לזהר מה שהיא אומר דאל"כ לא יצא"].

ולפי"ז י"ל דאישה המדקדקת במעשיה ויודעת פרטי ההלכה יכולה לברך על ספירת העומר. וכן דעת הגרי"ש א"צ"ל (הלכות חג בחג פ"ב הגה' ג). (ומ"מ עיי' עוד ברב פעלים (ח"א קונטרס סוד ישרים סי' יב) שכתב ע"פ הסוד אין לנשים לספור כלל ספה"ע, וכן פסק האור לציון (ח"ג פט"ז אות ח)).

מסקנה דדינא-

א' נשים פטורות ממצוה ספירת העומר. ומכל מקום יש אומרים ששוו עליהן חובה לספור ספה"ע. ויש מקומות שהנשים לא החמירו בזה. ויש מפוסקי עדות המזרח שסוברים שאין על הנשים לספור כלל. וכל אחת תנהג כמנהגה. ב' יש אומרים שנשים הסופרות ספירת העומר לא יברכו על הספירה משום חשש שיטעו ביום אחד מהספירה. אמנם נשים המדקדקות במעשיהן ויודעות פרטי ההלכה יכולות לברך על ספירת העומר. ונשי עדות המזרח הנוהגות לספור, אם הן מאלו שנמנעות מלברך על מצוה עשה שהז"ג אינן מברכות על מצוה זו, והמנהג הפשוט (אצל עדו"ה) שאינן מברכות.

וברב פעלים (יו"ד ח"ב סי' ל"ו) כתב דמה שהשיג על הטי"ז מדין בית המדרש, האמת אתו בזה, דהא ודאי לא גרע זה מדין בית המדרש שפסק מרן ז"ל שיש לחוש בדברי המהרי"ם אלא בלא בירך, ולכל הפוסקים נגררו אחריו בזה, והב"ח כתב דכגון לקבוע מזוזה בביתו ולכוון בברכה דמזוזה בית המדרש, והדברים נראים ק"ו בזה דחיות, לכן נראה דיפה העלה בזה הרב יד קטנה.

וכדברי ה"ד קטנה הסיק לדינא בקיצור שו"ע (סי' י"א י"ד) - אותן חנויות שעושין בימא דשוקא לימי משך היריד ואח"כ מפרקין אותן, או ששוארים בלי שום תשמיש, פטורין. אבל החנויות הקבועות בסוחרה חייבין במזוזה.

אלא דלמעשה נראה דיקבע בהם מזוזה בלא ברכה, דהא דההיא דינא דחנויות לאו מילתא פסיקתא היא דחייבות במזוזה, ועוד דאף אי נימא דחייבות מדין בית האוצר, הא אף הא דאוצרות יין ושמן חייבים במזוזה, לאו מילתא פסיקתא היא.

דנהגו בב"י כתב דדעת הר"י (ה'ל' מזוזה [ו] כדעת הרא"ש) ה'ל' קטנות ה'ל' מזוזה [ו] דבית האוצר חייב במזוזה. ודלא כהרמב"ם (ה'ל' תפילין ומזוזה פ"ג ה"ז). ועיי' העלה לדינא דאוצרות יין ושמן חייבים במזוזה. אולם בגי' הר"י ש'לפנינו נראה דדעתו כדעת הרמב"ם, ועיי' כתב בערוך השולחן (שם ס"ט) דנראה לעי"ד דלענין ברכה יש לחוש לדעת הרמב"ם והרא"ש (המובא בשלטי גבורים על גליון הר"י שם). דס"ל דבית האוצר פטור ממזוזה, דהרי ברובא דרובא הרמב"ם הולך בשיטת הר"י, ומסתמא גם לפני היתה הגי' בר"י כגירסתנו, וא"כ כיון שברכות אינם מעכבות נראה לעי"ד לקבוע מזוזה בלא ברכה, אלא שכבר הרגלו כל העולם לעשות בברכה. וצ"ע.

ובמקדש מעט (יו"ד סי' רפ"ו סי"א) אף דינא לבאר דברי הב"י אף לפי גירסתנו, מ"מ כתב להעיר כדעת הרמב"ם כן דעת ר' ישעיה הראשון בתוס' ר"י זכ"ר, ישעיה כתב בריטב"א ליומא י"א, וכ"כ בשלטי גיבורים ה'ל' מזוזה בשם ריא"ז [כך ר"י הראשון], וכ"פ המארי בחי' ליומא בפשוטו, וכ"מ להדיא בתוס' במנחות מ"ד ע"א ד"ה תלית. וכ"ז נעלם מעינים הטהורות דרבינו הג"י.

ובקיצור שו"ע (שם ה"י) הביא לדינא שת' הדעות וכתב - ובית התבן והעצים ואוצרות של יין או של שאר משקים, אם יש להם שיעור בית חייבין. ויש פוטורין. ועיי' נראה דע"פ בחניות דין אף דיש לחייב במזוזה, מ"מ י"ל דיקבע בלא ברכה. וכן העלה לדינא בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' א ד"ה א"ב)].

פניני מוסר

סדר ליל שבת (א)

הכניסה לביתו בליל שבת - "ובכניסתך לבית תאמר בקול רם ובשמחה יתירה "שבת שלום", כי הוא כחתן המקבל הכלה בשמחה גדולה". (כף החיים סי' רסב, ו בשם שער הכינות)

ברכות הילדים בליל שבת - "מנהגם של ישראל לברך הילדים בליל שבת אחד האבות ואחד הרבנים אחר התפילה או בכניסה לבית, שאז חל השפע, וראוי להמשיכו על הילדים ביחוד, שאין בכתם להמשיך שפע במעשיהם, אבל על ידי גדול אמצעי משובת, הוא יורד וחל ונאחו ביותר בקטנים שעדיין לא טעמו טעם חטא. אבל גם הבנים הגדולים מקבלים ברכה מאבותיהם, ונכון הוא.

ומניחין שתי ידיהם על ראשיהם כמו שמצינו בכל המברכים, כדרך שנהג משה רבנו עליו השלום עין יפה כן ראוי למברך לעולם כי טוב עין הוא יברך... ואומרים המברכים ישימן אלקים... וכל אחד יוכל להוסיף ברכה משלו כפי צחות לשונו". (סידור היב"ץ, סעודה ראשונה, הובא בכף החיים סי' רס"ב, יז)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

שמעתי עמיקתא - העלון נתרם לע"ה הר"ר עידו בן ר' יוסף יצחק זצ"ל AMIKTA571@GMAIL.COM לקבלת או הפצת הגליון במקום מגוריכם או לימורכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: